

FENNMARADT A TALMUDBAN A JÉZUS ELLENI EREDETI VÁDIRAT?

SZABADOS ÁDÁM

A cambridge-i Tyndale House egy árverésen nemrég hozzájutott az ún. Münchener Talmud egyik ritka facsimile kiadásához. A Münchener Talmud a Babilóniai Talmud legrégebbi fennmaradt kiadása, valamikor 1342-ben vetették papírra, és mindössze négyszáz utányomott példány van belőle. Azért különösen értékes, mert a későbbi nyomtatott változatokból kimaradtak bizonyos részletek, melyeket a Münchener Talmud még tartalmaz. Ezek a részletek elsősorban Jézusra vonatkoznak. A Tyndale House rabbinikus irodalommal foglalkozó kutatóprofesszora, David Instone-Brewer érdekes [tanulmányt](#) közölt az egyik ilyen részlettel kapcsolatban. A Tyndale House nemrég néhány perces [kisfilmet](#) is készített, melyben Instone-Brewer Peter J. Williams-nek magyarázza a Münchener Talmud Jézusra vonatkozó részletének jelentőségét. Nem kizárt, hogy Jézus kivégzésével kapcsolatban az egyik legrégebbi hagyományról van szó, mely az evangéliumoktól függetlenül – ráadásul a vádlók oldaláról – erősíti meg az evangéliumok beszámolóját.

A bSan 43a (a Babilóniai Talmud Sanhedrin nevű traktátusának 43a verse) utalást tesz Yeshu Ha-Nocri személyére, vagyis a názáreti Jézusra. A Münchener Talmud szövegében félig ki van törölve ez a részlet, de számítógépes technikával könnyen helyreállítható az elhalványított bekezdés. A törlés pápai rendelkezés volt: a Talmud Jézusra utaló mondatait el kellett távolítani a zsidók szent könyveiből, mert nyilvánvalóan más szempontból közelítettek Jézus személyéhez, mint a hivatalos egyházi állásfoglalás. Számunkra azonban éppen azért érdekes a zsidó szöveg, mert valószínűleg az evangéliumoktól független hagyományt tartalmaz Jézussal kapcsolatban.

A bSan 43a így szól: *„A pészach estéjén felakasztották Yeshu Ha-Nocrit. Előtte negyven napig hírnök ment ki: 'Yeshu Ha-Nocrit meg fogják kövezni varázslásért, félrevezetésért, és mert Izráelt bálványimádásra csábította. Ha valakit tud valamit a védelmében, az jöjjön és nyilvánosan mondja el.' De senki sem jött a védelmére, ezért felakasztották a pészach estéjén.”* Instone-Brewer professzor szerint nagyon régi szöveghagyományról van szó, mely nem csak a Misna idejére visz bennünket vissza (Kr. u. 200-ig), hanem egyenesen abba az időbe, amikor Jézust kivégezték. Instone-Brewer mellett érvel, hogy a Talmudban található szöveg eredeti magja annak a tárgyalásnak a vádirata lehet, melyen Jézust halálra ítélték, máskülönben miért maradt volna benne a zsidók hagyományában ez a számukra különösen kellemetlen beszámoló.

Hogy a zsidók számára kellemetlen volt a beszámoló, az kiderül abból, hogy úgy tűnik, a szöveg különböző korrekciókon ment át valamikor a 2-3. században. Az eredeti mag érintetlen maradt, csak hozzáillesztettek néhány gondolatot. Ez jellemző a Talmudra, hiszen a zsidó rabbik nagy tisztelettel viseltettek a rájuk hagyományozott szövegek iránt, viszont nem ritkán kiegészítésekkel látták el a számukra félreérthetőnek vagy félrevezetőnek látszó mondatokat. Instone-Brewer összehasonlító szövegelemzés révén a Jézusra vonatkozó beszámoló magját így rekonstruálja: *„A pészach estéjén*

felakasztották Yeshu Ha-Nocrit... varázslásért... és mert Izráelt bálványimádásra csábította." A többi részlet későbbi betoldás a szövegbe. Mindegyik betoldott szó és mondat valamilyen magyarázatot ad az eredeti szöveg azon pontjaira, melyek a 2-3. századi rabbikat zavarba ejtették. Mely részletekről van szó?

Instone-Brewer szerint az egyik nehézséget az jelentette, hogy Yeshu Ha-Nocrit a pészach estéjén végezték ki, de a pészach előtt már nem volt illendő mással foglalkozni, mint a készülődéssel. A pészach előtti nap a kovásztalanítás napja volt, amikor a zsidók nem végeztek munkát. Az első században ez még nem volt annyira szigorú szabály, de a jeruzsálemi templom lerombolása után központi kérdéssé vált a rabbik között, akik arra a konszenzusos véleményre jutottak, hogy közvetlenül a pészach előtt már nem szabad semmi mással foglalkozni. Egy pészach előtti tárgyalás tehát nem igazán vetett jó fényt a Jézus elítélésében közreműködő zsidó vezetőkre. Ha viszont egy elnyújtott kegyelmi időszak legeslegutolsó időpontjára kitolt tárgyalásnak láttatják, akkor a zsidó vezetők eljárása elfogadhatóvá válik. A zsidó törvények harminc napos időtartamot engedélyeztek arra, hogy tanúk álljanak elő a vádlott védelmében. A javított szöveg Yeshu Ha-Nocri esetében nem csak garantálja ezt az időszakot, de ráadásul negyven napra tágítja, azt sugalva, hogy a korabeli zsidó vezetőket különösen nagy jóindulat vezérelte. Ez magyarázza a küldöttek kiküldéséről szóló részletet.

A másik gondot az jelentette a Jézussal kapcsolatos hagyományban, hogy ha Jézus valóban bálványimádásba vitte Izráelt, ahogy a szöveg állítja, akkor a Tóra szerinti büntetés a megkövezés lett volna, nem a felakasztás (a felakasztás a zsidók szóhasználatában a keresztrefeszítést is magában foglalta). A Münchener Talmudban található szöveg eleje is és vége is felakasztásról beszél, de van közben egy utalás megkövezésre. Instone-Brewer szerint ez egyértelműen későbbi betoldás, mely azt hivatott hangsúlyozni, hogy a templom lerombolása előtt a zsidók kezében a ténylegesnél komolyabb önkormányzati lehetőségek voltak, és éltek is ezzel, mégpedig a Tóra útmutatása szerint.

A harmadik probléma a szövegben a varázslás vádja volt. A varázslás szó a zsidók szemében nem megtévesztést és csalást, hanem ördögi erővel végrehajtott csodákat jelölt. Vagyis a szöveg szerint Jézussal kapcsolatban az volt a vád, hogy a csodáit ördögi erővel hajtotta végre, nem az, hogy csaló lett volna. A csalás is ismert jelenség volt a zsidók körében, de eredetileg nem megtévesztéssel vádolták Jézust, hanem varázslással, mágiával. A későbbi rabbik úgy tudtak bizonytalanságot kelteni Jézus csodáival szemben, hogy beszúrtak egy magyarázó megjegyzést a varázslás szó után („félrevezetésért”). Jézus varázslása valójában tehát „félrevezetés” volt, ami inkább csalásra utal, nem valódi csodákra. Az eredeti szöveget semmiképpen nem csonkították volna meg, mert a hagyomány sokkal erősebb volt annál, hogy ezt meg merték volna tenni, emiatt a varázslás szó benn maradt a mondatban és bekerült a Talmudba is. A magyarázó megjegyzéssel viszont kételyt tudtak elhinteni Jézus csodáinak a valóságával kapcsolatban.

Instone-Brewer tanulmányára azért érdemes odafigyelni, mert ha igaza van, akkor az evangéliumoktól független zsidó forrás is utal Yeszu Ha-Nocri, vagyis a názáreti Jézus halálára. Ez a forrás ráadásul megerősíti az evangéliumok tanúságtételét, hogy a kivégzés a pészach estéjén történt, valamint hogy Jézus a halálakor egy fán függött. Jusztinosz már a második században megemlíti, hogy voltak olyanok, akik szerint Jézus „szemfényvesztő, mágiát űz”, és akik „arra vetemedtek, hogy népámító mágusnak tartották” őt (*Párbeszéd a zsidó Trifónnal*, 69.7). Instone-Brewer tanulmánya arra mutat rá, hogy ezt a korai zsidó vélekedést a Münchener Talmud is alátámasztja. Ha Instone-Brewer érvei helyesek, Jézus kivégzését tehát a vádlók oldaláról is eredeti bizonyítékok erősítik meg.